

OVLAŠTENI ARHITEKTI I STRUKOVNA UDRUŽENJA U DALMACIJI DO 1941. GODINE

UDK: [72:061.21](497.58)“1850/1941“

Primljeno: 22. IX. 2017.

Izvorni znanstveni rad

dr. sc. JASENKA KRANJČEVIĆ

Institut za turizam

Vrhovec 5

10000 Zagreb, HR

Predmet ovog rada jest odnos ovlaštenih arhitekata i strukovnih udruženja u Dalmaciji od samih početaka do Drugoga svjetskog rata. Za bolje razumijevanje teme u radu ukratko se opisuju građevinske prilike, zatim utvrđuje važeća regulativa za osnivanje strukovnih udruženja inženjera i arhitekata te djelovanje ovlaštenih arhitekata u Dalmaciji.

Nakon utvrđivanja važeće regulative za određena razdoblja, željelo se utvrditi koji su inženjeri i arhitekti iz Dalmacije bili članovi strukovnih udruženja inženjera i arhitekata te koliko su u njima bili aktivni. Isto tako, bilo je potrebno utvrditi gdje su bila sjedišta strukovnih udruženja za područje Dalmacije.

U radu se zaključuje da inženjeri i arhitekti iz Dalmacije nisu imali značajnog utjecaja na formiranje i djelovanje strukovnih udruženja. Inženjeri i arhitekti iz Dalmacije bili su aktivniji u Društvu inženjera i arhitekata nego u Komori jer su one bile politički obojane.

Ključne riječi: Dalmacija, ovlašteni inženjeri i arhitekti, komora inženjera i arhitekata, regulativa

UVOD

Povod za pisanje ovog rada jest knjiga Boge Zupančiča *Ljubljanska inženjerska zbornica 1919-44* [Ljubljanska inženjerska komora], objavljena 2013.,¹ u kojoj je navedeno da su splitski arhitekti između dva svjetska rata bili članovi

Ljubljanske komore arhitekata. Navedeni podatak izazvao je pitanje kako je moguće da su inženjeri i arhitekti iz Dalmacije (Hrvatska) bili članovi komore u Ljubljani (Slovenija), a ne u Zagrebu.

Uvidom u objavljenu znanstvenu literaturu utvrđeno je da gotovo nema objavljenih radova o razvoju strukovnih udruženja inženjera i arhitekata, tzv. komore inženjera i arhitekata za područje Dalmacije. Za područje kraljevina Hrvatske i Slavonije o strukovnim udruženjima inženjera i arhitekata kao i društvu inženjera i arhitekata pisali su Brezinščak, Jurić, Vujasinović i Galović.² Za područje Dalmacije o strukovnim udruženjima indirektno su najviše pisali Piplović³ i Zupančić.⁴

Stoga se sadržaj ovog rada odnosi na razvoj i djelovanje strukovnih udruženja inženjera i arhitekata tzv. komore inženjera i arhitekata na području Dalmacije te djelovanje njezinih članova u navedenom udruženju od samih početaka do Drugoga svjetskog rata.

Kako bi se moglo utvrditi razvoj i djelovanje strukovnih udruženja bilo je potrebno utvrditi važeću regulativu za osnivanje i djelovanje strukovnih udruženja te koje su osobe bile članovi udruženja i koliko su članovi bili aktivni u udruženju.

OVLAŠTENI INŽENJERI I ARHITEKTI U DALMACIJI DO 1918.

Drugu polovicu 19. stoljeća u Austro-Ugarskoj Monarhiji karakterizira uvođenje reda u ustrojstvu državne uprave i u gospodarstvu. Razdoblje mira, razvoj kapitalizma i sve veće korištenje tehnologije u investicijama snažno su utjecali na sektor graditeljstva, a time i na potrebu za obrazovanim civilnim stručnjacima (do tada isključivo vojnim), kao i za organiziranom građevinskom upravom. Pojam *civilni* inženjer, ne vojni, na južnoslavenskim prostorima prvi se put pojavio u ministarskoj uredbi 8. prosinca 1860. osnivanjem građevinske uprave za područje sjevernog Jadrana.⁵ Sve veći broj školovanih civilnih inženjera i arhitekata kao i ostalih poduzetnika na tržištu zahtijevalo je uvođenje reda nad radom i stručnošću.

Stoga je 1876. usvojena, a 1877. stupila na snagu Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, a odnosi se na davanje ovlaštenja *civilnim tehnikami*⁶ odnosno inženjerima. Naredbu je potpisao poznati ban *pučanin* Ivan Mažuranić. Navedenom Naredbom ovlašteni su *civilni tehničari*, podijeljeni u razrede, a za svaki razred određen je opseg djelovanja odnosno poslova.⁷ Sektor gradi-

teljstva bio je u nadležnosti Ministarstva unutarnjih poslova, a Naredbom je određeno što bi sve trebao znati inženjer pojedinog razreda, tko može dobiti ovlaštenje za samostalni rad, način polaganja ispita, tko može kontrolirati rad inženjera itd. Ukratko, Naredba je rađena s ciljem da se među *civilnim* inženjerima uvede više pravilnosti i ustrojbenosti u stjecanju tehničkih zvanja i određivanja djelokruga poslova.⁸ Naredba je samo fiktivno vrijedila i za Kraljevinu Dalmaciju, te se nije primjenjivala na njezinu području. Naredbom su inženjeri podijeljeni u četiri razreda: civilne inženjere, arhitekta, građevne mjernike te mjernike i zemljomjere. Naslov civilnog inženjera stjecao se nakon što je kandidat dostavio dokaz da su *nauke izučili na kojoj politehničkoj školi* u tuzemstvu (Beč, Prag, Graz itd.) ili u inozemstvu ili na Visokoj tehničkoj školi ili Akademiji likovnih umjetnosti. Graditelji bez formalnog obrazovanja ali s dugogodišnjom privatnom praksom morali su polagati državni ispit pred Zemaljskim građevnim ravnateljstvom. Uz Naredbu, objavljen je i Cjenik za izradu projekata razvrstanih u V kategorija – od jednostavnih do složenih građevina⁹ (Sl. 1.).

Da bi se dobio uvid koje osobe rade kao ovlašteni civilni inženjeri i arhitekti (primjena regulative), sljedeće, 1878. godine, za područje kraljevina Hrvatske i Slavonije objavljen je Imenik *civilnih tehnikah* koje su udovoljavale donesenom propisu. U tom popisu nije naveden niti jedan inženjer iz Kraljevine Dalmacije, već samo iz Kraljevina Hrvatske i Slavonije. Zanimljivo je da je Naredba vrijedila i za građevinske *činovnike* te su i oni bili dužni položiti državni ispit. Iako je intencija Naredbe bila da vrijedi za Kraljevine Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju, nisu poznate aktivnosti vezane za polaganje ispita.

Kako se od 1876. vodi pregled građevinskih ureda za kraljevinu Dalmaciju,¹⁰ nepoznato je jesu li svi zaposlenici u Zemaljskoj upravi u Zadru kao i u kotarevima imali položeni ispit iako je to bilo propisano. Te 1876. građevinski odsjek Zemaljske uprave u Zadru brojio je 8 zaposlenika (od nadsavjetnika do vježbenika), a isto toliko bilo je evidentirano u svim kotarevima zajedno (ukupno 16). U Splitu je 1876. bio evidentiran samo jedan *činovnik* i to mjernik Franjo Nonweiler,¹¹ da bi već 1908. u Splitu bilo evidentirano ukupno 6 činovnika od kojih su tri pristava. Tako u Splitu kao činovnici rade nadinženir Achil Savo, inženjeri Franjo Napomucki i Alfred Riboli, građevni pristavi Adolf Friedland, Erald Marki i Ivan Narić.¹² S obzirom na to da se vodila evidencija zaposlenih činovnika, 1912. kao zaposlenici Kotarskog građevnog ureda

u Splitu evidentirani su: nadmjernik Achille Savo, mjernici Stjepo Musanić, Frano Nepomucki, Alfred Riboli i Erald Marki, građevni pristav Josip Monti, inženjerski vježbenici Konstantin Focke i Ivan Pressel.¹³ Činovnici su bili dužni provoditi *Gradjevni pravilnik Kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju*.¹⁴

Pred kraj 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća zbog sve većih investicija (željeznice, luke, tvornice, hoteli itd.) sve veći broj ovlaštenih inženjera okuplja se u strukovnim udruženjima radi evidencije odnosno kontrole njihova rada. Tako se osnivaju komore u Beču, Pragu, Brnu i Lavovu. U Grazu je osnovana komora za planinska područja Austrije, a u Trstu je 1908. osnovana komora inženjera za Primorsku, Korušku, Kranjsku i Dalmaciju. Osnivanje komore u Trstu potvrdilo je c. i kr. Namjesništvo Odlukom br. 394 od 6. ožujka 1908.¹⁵ Službeni jezici komore bili su slovenski, hrvatski, talijanski i njemački, a ako ne bi bilo moguće sporazumijevanje, onda bi službeni jezik bio francuski. Zanimljivo je da je putem medija (novina) razaslan poziv svim ovlaštenim inženjerima da postanu članovi komore u Trstu. Te 1908., kada je osnovana Komora u Trstu, inženjeri i arhitekti u Splitu osnovali su *Društvo inženjera i arhitekata* koje se poslije priključuje istoimenom Društvu u Zagrebu.

Pokušaj usklađivanja propisa rađen je usvajanjem nove Naredbe kojom se uređuje djelokrug civilnih tehnika i postupak glede njihova ovlašćivanja. Naredbu je potpisao dr. Nikola Tomašić, ban Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Nosi oznaku br. III/c 1070¹⁶ (Sl. 2 i Sl. 3).

Navedeno upućuje da je u Monarhiji vladala određena zbrka između strukovnih udruženja u odnosu na ishodište ovlaštenja inženjera, evidenciju i sjedište strukovnih udruženja. Osnovana komora u Trstu bila je nadležna za Dalmaciju, dok je Naredba za ovlaštene inženjere donesena u Zagrebu i trebala je vrijediti za Kraljevinu Dalmaciju.

Budući da se sve više javljao problem teritorijalne nadležnosti komora unutar Monarhije, uslijedila je izrada Zakona o inženjerskim komorama koji je trebao vrijediti za cijelu Monarhiju. Tijekom 1912. vodila se javna rasprava o zakonskom prijedlogu za osnivanje inženjerskih komora.¹⁷

Zakon kojim se osnivaju inženjerske komore usvojen je u siječnju 1913., a stupio je na snagu tri mjeseca nakon što je objavljen.¹⁸ Temeljem Zakona izdana je *Naredba ministarstva za javne radnje u dogovoru s ministarstvom unutarnjih posala od 19. svibnja 1913. koja vrijedi za kraljevinu Dalmaciju, vojvodinu Kranjsku, margrofoviju Istru, pokneženu grofoviju Goricu i Gradišku i za grad*

Trst s njegovim područjem kojim se osnivaju inženjerske komore. Tom Naredbom odlučeno je da je nadležna komora za inženjere u Dalmaciji u Trstu dok se ne osnuju posebne inženjerske komore (podružnice)¹⁹ (Sl. 4).

U slovenskom časopisu *Edinost* (koji izlazi u Trstu) 1913., odmah nakon stupanja na snagu *Zakona o inženjerskim komorama*, može se pročitati da je komora sa sjedištem u Trstu *mrtvo dijete* zbog političkih spletki koje vladaju u Monarhiji. Iz objavljenog priloga vidljivo je da su članovi Uprave komore u Trstu trebali biti predstavnici Slavena, Talijana i Nijemaca. Nije vidljivo da ima predstavnika iz Dalmacije.²⁰ S obzirom na političku pozadinu, ta komora nije mogla dugo opstati. Djelovanje Uprave Inženjerske komore podijeljena je u tri grupe: talijansku, slavensku i njemačku. Već iz same podjele vidi se da se radi o političkoj, a ne o stručnoj podjeli. Prvi potpredsjednik trebao je biti predstavnik slavenskih inženjera, ali su 1914. izabrana dva njemačka predstavnika,²¹ što je izazvalo negodovanje. Nažalost, članovi Komore nisu bili usredotočeni na stručno organiziranje Komore inženjera i arhitekata već na političku destrukciju i korištenje tehničkog napretka u arhitekturi.²²

Pravna neusklađenost vezana na davanje ovlaštenja vidljiva je i iz podataka kada je 1917. ono dodijeljeno c. k. višem mjeraču očevidnosti Ivanu Viu za djelovanje pisarnice u Hvaru.²³ Ovlaštenje je temeljeno na Naredbi državnog ministarstva iz 1860., a ne na onima iz 1877. ili 1911.

PRVO DRUŠTVO INŽINIRA I ARHITEKATA U KRALJEVINI DALMACIJI

Kako bi se što bolje shvatili aktivnost i naponi inženjera i arhitekata u Dalmaciji za zaštitu njihovih prava i pozivanje s Kraljevinom Hrvatskom, ovdje se ukratko iznosi i aktivnost *Društva inženjera i arhitekata* u Dalmaciji. Dok su u Kraljevini Hrvatskoj inženjeri i arhitekti bili okupljeni u Zagrebu od 1878. oko *Kluba inženjera i arhitekata*, u Kraljevini Dalmaciji isto takvo udruženje osnovano je tri desetljeća kasnije, 1908., sa sjedištem u Splitu.²⁴ Dana 16. veljače 1908. u Splitu je održan sastanak radi osnivanja Društva inženjera i arhitekata u Kraljevini Dalmaciji. Nakon sastanka, prijedlog Statuta poslan je u Zadar na odobrenje. U godini osnivanja Društvo je imalo 38, 1910. već 58 članova, a 1912. imalo je 56 članova. Članovi prvog Upravnog odbora bili su: Karlo Čičin, predsjednik; Eugen Walach i Đuro Linardović, podpredsjednici, Roko Čičin, Vjekoslav Dešković, delegat iz Zadra, Petar Lapenna, knjižničar,

Kruno Musanić, tajnik, Alfred Riboli, blagajnik, Josip Schwagera, Petar Senjanović, Kamilo Tončić te revizori Ivan Juričević i Rudolf Geiger.²⁵

Upravni odbor biran je na dvije godine. Tako je u travnju 1910. održana sljedeća skupština. Prihodi Društva sastojali su se uglavnom od članarina i bili su relativno mali, a veliki problem bile su prostorije Društva.²⁶ Tijekom 1910. održano je 10 društvenih sastanaka. Dana 20. travnja 1912. u Splitu održana je redovna dvogodišnja skupština Društva inženjera i arhitekata za kraljevinu Dalmaciju. Tom prilikom podnesen je izvještaj iz prethodnog dvogodišnjeg razdoblja 1910. – 1912. i izabrano je novo rukovodstvo. Novi Upravni odbor Društva inženjera i arhitekata u Kraljevini Dalmaciji za dvogodišnje razdoblje 1912. – 1914.; predsjednik Društva bio je Đuro Linardović, I. potpredsjednik ing. Kruno Musanić, II. potpredsjednik ing. Stjepan Nazor, tajnik ing. Erald Marki, blagajnik ing. Mirko Poleti Kopešić, a knjižničar ing. Jozo Monti. Za odbornike su izabrani: Roko Čičin, ing. Petar Senjanović, ing. Kamilo pl. Tončić, ing. Krešimir Mrkušić, ing. Frane Štrelec za Dubrovnik, ing. dr. Juraj Maglih za Trst i insp. Guido Malešević za Zadar.²⁷

Tom prilikom objavljeni su prihodi i rashodi za 1910. i 1911., a isto tako i proračun Društva za 1912. godinu. Da se radi o društvu skromnih financijskih mogućnosti, govori činjenica da je najveći dio prihoda Društva bio od članarina. Najveća stavka rashoda bila je najamnina prostora. Navedeno ukazuje da je Društvo raspolagalo skromnim financijskim sredstvima, ali je i s tim skromnim sredstvima bilo dosta aktivno, kako bi ukazalo na svoje probleme. Osvrnuli su se na smrt člana Enea Nikolića koji je bio upravitelj mjesnog društvenog odbora za Zadar. Tijekom 1911. održano je 12 društvenih sastanaka. U Splitu održano je nekoliko stručnih predavanja koja su bila mnogobrojno posjećena. Tako su održana sljedeća predavanja: ing. Sabo Jelić: „Mostovni svod u modernoj tehnici“, ing. dr. Frano Nausbaum: *Über Knick Probleme und ähnliche Erscheinungen in Elektrizität und Magnetismus*, ing. Senjanović: *O narodno-gospodarstvenim i socijalnim ciljevima modernih građevinskih i stambenih uredaba*. Ovo zadnje Društvo je dalo objaviti o svom trošku i razaslano je svim članovima zbog velikog zanimanja. Predavanja je tiskala Hrvatska štamparija Trumbić i drug.²⁸ Društvo je također organiziralo izlet u Solin radi posjeta modernog uređenoj tvornici cementa *Split* kao i razgleda opreme modernog parobroda za polaganje podvodnog telegrafskog kabela. Te 1910. Split je s Trstom bio povezan telegrafskim kabelom, a planirano je povezivanje s Dubrovnikom i Tivtom. Tadašnja uprava Društva

bila je mišljenja da pristupi organizaciji *Ständige Delegation des Ingenieurs und Architekten Tages in Wien* jer ta je organizacija brojila preko 15.000 članova.²⁹

Od aktualnih predavanja koje je Društvo organiziralo, 11. svibnja 1913. inž. E. Marki održao je predavanje *Problemi letenja sa znanstveno-teoretskog gledišta*.³⁰ U nakladi Društva tiskana je još jedna Senjanovićeve brošura *Pitanje svjetla i vode u Splitu*. U Splitu u to vrijeme još nije bila uvedena javna električna rasvjeta već je bila samo plinska.

Kako bi rad Društva inženjera i arhitekata iz Splita bio transparentniji, zajedno s Društvom iz Zagreba i Ljubljane objavljuje se časopis pod nazivom **Vijesti Društva inženjera i arhitekta u Zagrebu i Društva inženirjev u Ljubljani i Društva inženjera i arhitekta u Kraljevini Dalmaciji**. Te 1913. stupa na snagu **Zakon o komorama**, a ubrzo započinje Prvi svjetski rat koji će završetkom snažno utjecati na društvene, ekonomske i političke prilike u Europi, kao i na političko-teritorijalnu podjelu Europe.

OVLAŠTENI INŽENJERI 1919. – 1941.

Nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije 1918., na dijelu jugoistočne Europe osnovana je Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (Kraljevina SHS). Novoosnovana država trebala je ustrojiti ministarstva, organizirati njihov rad, ali i organizirati strukovna udruženja.

Usprkos zanosu o novoosnovanoj državi, trebalo je dosta vremena za političko i stručno usklađeno funkcioniranje svih sektora i uprava, pa tako i sektora graditeljstva.

Što se tiče komore inženjera i arhitekata, u novoosnovanoj državi najaktivniji su bili inženjeri u Sloveniji. Ne čekajući novu zakonsku regulativu, inženjeri u Ljubljani već su u kolovozu 1919. osnovali Inženjersku komoru prema načelima Zakona o komori iz 1913. godine. Tom Naredbom samo je preseљeno sjedište komore iz Trsta u Ljubljanu. Ljubljanska je komora do listopada 1924. poslovala po odredbama Zakona o inženjerskim komorama iz 1913.³¹

Prvi predsjednik (voditelj) Ljubljanske komore inženjera bio je inž. Milan Šuklje (1919. – 1933.), zatim vrlo kratko univ. prof. dr. inž. Alojz Král i inž. Milko Pirkmajer (1933. – 1942.). Usprkos potrebi za osnivanje komore, u ostalim dijelovima države nisu osnivane. Velike razlike u društvenim i ekonomskim prilikama u dijelovima novoosnovane države usporavale su donošenje objedinjenog okvira za rad ovlaštenih inženjera i arhitekata.

Paralelno se za područje Kraljevine SHS u rujnu 1919. osniva Udruženje jugoslavenskih inženjera i tehničara (UJIA) koje u Zagrebu izdaje *Tehnički list*. Iako službeno nije osnovana komora inženjera i arhitekata, Tehnički list u prvom desetljeću objavljuje rasprave o brojnim problemima koji su u nadležnosti komore.³²

Splitski inženjeri i arhitekti vrlo su aktivni u UJIA-i te rade imenik članova Udruženja inženjera, arhitekata i geodeta u Splitu. Tako su u Splitu, Trogiru, Sinju i Dugom Ratu evidentirana 53 inženjera.

Tablica br. 1. Imenik članova Udruženja inženjera, arhitekta i geodeta u Splitu, 1919.

Prezime i ime	Grad
Ing. Alačević Mirko	Split
Geo. Baldasar Rudolf, Supetar, Brač	Supetar
Ing. BAučić Franjo	Sinj
Geo. Bonačić Antun	Sinj
Ing. Bošnjak Ilija	Sinj
Ing. Cambij Jerko	Sinj
Ing. Celegin Antun	Sinj
Ing. Ciulić Prosper	Split
Geo. Dobrić Milivoj	Split
Ing. Dorotka Georgije	Dugirat
Geo. Grisogno Bernard	Split
Ing. Gilić Ante	Split
Ing. Granić Dujam	Split
Ing. Grohowalski Kazimir	Sinj
Ing. Hranuelli Rino	Split
Inž. Ivačić Ivan	Split
Ing. Ivanišević Vjekoslav	Split
Ing. Jerić Jerko	Split
Ing. Jozević Petar	Split
Ing. Karlovac milan	Split
Ing. Koludrović Antun	Split
Ing. Lapenna Petar	Split
Ing. Linardić Gjuro	Split
Geo. Lovrinčević Ivan	Split
Ing. Lovrić Davroslav	Split
Ing. Machiedo Zorko	Split
Ing. Manola Lovro	Split
Ing. Marki Erlad	Split
Ing. Matković Vorih	Split
Ing. Matošić Dane	Split
Ing. Matulović Josip	Split

Ing. Mrkušić Krešimir	Split
Inž. Musanić Kruno	Split
Ing. Mužinić Milan	Split
Ing. Narić Ivan	Split
Ing. Nazor Stjepan	Split
Ing. Nonveiller Artur	Split
Ing. Nonveiller Egidije	Split
Geo. Novak Antun	Trogir
Ing. Novak Miho	Dugirat
Ing. Novaković Vladimir	Split
Ing. Plančić Antun	Split
Geo. Pokrajac Uroš	Split
Ing. Poletti Kopešić Ivan	Split
Ing. Poletti KOpešić Mirko	Split
Ing. Presel Ivan	Split
Ing. Senjanović Petar	Split
Geo. Sirišević Bogumil	Split
Ing. Skrivanić Bernard	Dugirat
Ing. Stella Lucijan	Split
Ing. Šakić Ivan	Split
Ing. Tecilazić Mate	Split
Ing. Tončić Kamilo	Split

Izvor: Imenik članova Udruženja inženjera, arhitekta i geodeta u Splitu, Tehnički list³³ (**1919a.)

Splitska sekcija UJIA-e u kolovozu 1919. na svom četvrtom sastanku raspravljala je kako je potrebno organizirati udruženja i za niže kategorije tehničara, kao što su ovlašteni graditelji, zidarski majstori i drugi građevinski obrtnici. Također su raspravljali o osnivanju *gradjevnog društva* za izgradnju stambenih zgrada i za razvitak grada.³⁴

Na glavnoj skupštini sekcije Split UJIA-e, 4. ožujka 1920., izabran je novi Upravni odbor. Za predsjednika izabran je ing. Petar Senjanović. Za potpredsjednike izabrani su ing. P. Lappena i ing. Vl. Novaković. Za tajnike su izabrani ing. A. Celegin i arh. Ivačić, za blagajnika ing. M. Poletti Kopešić, za knjižničara ing. L. Stella. Za domaćina je izabran ing. U. Pokrajac. Odbornici su bili ing. E. Marki, M. Mladineo, M. Mužinić i arh. D. Žagar. Nadzorni odbor sačinjavali su ing. Linardović i ing. Matošić, a zamjenik je bio ing. Tecilazić. U uređivačkom odboru ostali su ing. Novaković, Musanić i Mužinić.³⁵

Inženjer Petar Senjanović vrlo je aktivan, kako u splitskoj Sekciji UJIA-e, tako i na državnoj razini. Tako Senjanović u svojim člancima ukazuje na nuž-

nost izgradnje dalmatinske željeznice do Splita i izgradnje nove luke u Splitu te ističe da je gradnja takvih zahvata neodgodiva.³⁶ Isto tako, grupa arhitekata 1919. u Splitskoj sekciji UJIA-e zalaže se za izradu novog generalnog regulatornog plana za grad Split i predgrađa.³⁷

Godine 1924. Ministarski savjet s Ljb. M. Davidovićem objavljuje *Privremenu uredbu o osnivanju inženjerskih komora u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca*³⁸ i *Privremenu uredbu o ovlaštenim inženjerima i arhitektima u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca*.³⁹ Te 1924. u Tehničkom listu objavljene su: *Privremena uredba o osnivanju inženjerskih komora u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca* i *Privremena Uredba o ovlaštenim inženjerima i arhitektima*.⁴⁰ Tako su 1924. osnovane četiri inženjerske komore u Beogradu, Zagrebu, Novom Sadu i Ljubljani. Kako Slovenci nisu imali dovoljno članova, odlučeno je da se njihovoj komori pripoji Dalmacija, a da se u Splitu osnuje poslovnic⁴¹ (Sl. 5).

Zagrebačka inženjerska komora osnovana je 22. veljače 1924. Prije toga djelovao je Komorski odbor na čelu s predsjednikom i tajnikom Zagrebačke sekcije UJIA-e.⁴²

Tako su 1924. publicirane Honorarne odredbe za sve tehničke radove inženjera, arhitekata i geometara u izdanju Udruženja jugoslavenskih inženjera i arhitekata, iako je izdavanje Honorarnih odredbi trebalo biti u nadležnosti Komore. Honorarne odredbe za sve tehničke radove inženjera, arhitekta i geometara, prema Zaključku skupštine UJIA-e u Novom Sadu 1924., vrijedile su za cijelu Jugoslaviju. Honorarne odredbe objavljene su kao priručnik na 58 stranica. Objavljene su na srpsko-hrvatskom jeziku te su se mogle dobiti kod Udruženja jugoslavenskih inženjera i arhitekta (Sekcija Ljubljana, Turjaški trg br. 1. po cijeni od 40 din). Honorarne odredbe imale su četiri poglavlja: 1. Opći deo; 2. Vremenski cenovnik; 3. Naplata troškova i odštete; 4. Okvirni cenovnik. Honorarne odredbe obuhvaćaju sve inženjerske struke i to: 1. građevinskih inženjera; 2. arhitekata; 3. strojarskih inženjera; 4. elektrotehničkih inženjera; 5. inženjera za brodogradnju i brodne strojeve; 6. inženjera za kulturnu tehniku; 7. rudarskih i talioničkih inženjera; 8. inženjera za šumarstvo; 9. inženjera za tehničku kemiju; 10. geometara. S unifikacijom honorarnih odredbi za područje cijele Kraljevine učinjen je važan korak u vrednovanju rada inženjera i arhitekata.⁴³

Tablica br. 2. Popis inženjera i arhitekata iz Splita – članovi Ljubljanske inženjerske komore 1930.

Građevinski inženjeri		Grad
Inž. Petar Bradanović	Marmontova 3	Split
Inž. Karl Čičin	Arnirova poljana 1	Split
Inž. Žarko Dešković	Aleksandrova poljana 2	Split
Inž. Janko Ferić	Matije Gubca 14	Split
Inž. Petar Ilić	Ilićev prolaz 1	Split
Inž. Vekoslav Ivanišević	Sinjska ul. 5	Split
Inž. Petar Jozević	Balkanska cesta	Split
Inž. Mihović Kargotić	Sinjska ul. 5	Split
Inž. Lovre Krstulović		Split
Inž. Lovro Manola	Sukojšinaska	Split
Inž. Vorih Matković	Frankopanska 1	Split
Inž. Martinis Marcel	Balkanska 5	Split
Inž. Dane Matošić	Smodlakina 15	Split
Inž. Mihovil Novak	Starčevićeva 6	Split
Inž. Silvij Sponza	-	Šibenik
Inž. Ivan Šakić	Marmontova 9	Split
Inž. Vladimir Šuhević	Put Sime Matavulja 223	Šibenik
Arhitekti		Grad
Inž. arh. Fabijan Kaliterna	Marmontova 9	Split
Inž. arh. Danilo Žagar	Bihačka 1	Split

Izvor: Župančić, 2013., 43⁴⁴

Godine 1933. u Ljubljanskoj komori iz Dalmacije bilo je učlanjeno 14 građevinskih inženjera, 4 arhitekta i 1 inženjer elektrotehnike.⁴⁵

Tablica br. 3. Članovi Ljubljanske inženjerske komore 1934.

Građevinski inženjeri	Grad
Inž. Petar Bradanović	Split
Inž. Karl Čičin	Split
Inž. Žarko Dešković	Split
Inž. Janko Ferić	Split
Inž. Petar Ilić	Split
Inž. Vekoslav Ivanišević	Split
Inž. Petar Jozević	Split
Inž. Mihović Kargotić	Split
Inž. Lovre Krstulović	Split
Inž. Lovro Manola	Split
Inž. Vorih Matković	Split
Inž. Dane Matošić	Split
Inž. Dragutin Niseto	Split

Inž. Mihovil Novak	Split
Inž. Hranko Smodlaka	Split
Inž. Silvij Sponza	Dubrovnik
Inž. Ivan Šakić	Split
Inž. Feliks Šperac	Split
Inž. Vladimir Šuhević	Šibenik
Arhitekti	Grad
Inž. arh. Helen Baldasar	Split
Inž. arh. Kuzma Gamulin	Split
Inž. arh. Fabijan Kaliterna	Split
Inž. arh. Josip Kodl	Split
Inž. arh. Danilo Žagar	Split

Izvor: Zupančić, 2013: 50⁴⁶

Zanimljivo je da arhitekt Petar Senjanović nije evidentiran kao član Ljubljanske inženjerske komore iako je bio vrlo aktivan u Društvu inžinira i arhitekata prije 1919. i UJIA-e nakon 1919. godine.

S obzirom na to da su sazrijevale prilike za izradu novog Zakona o komorama 1936. (ukidanje Privremene uredbe iz 1924.), odlučeno je da se osnuje komora u Splitu. U tu svrhu održan je sredinom lipnja sastanak u UJIA-i te je izabran Osnivački odbor Komore. U Komoru se planiralo učlaniti 50 inženjera. Komora u Splitu osnovana je 25. svibnja 1937., prije stupanja na snagu samog Zakona. Izabrana je Uprava od 10 članova. U Upravu izabrani su pretežito građevinski inženjeri i arhitekti. Od arhitekata izabrani su Kodl, Šperac, Ciciliani i Kaliterna. U nadzornom odboru bio je Baldasar, u izaslanstvo Glavne uprave inženjerskih komora izabran je Žagar, među izaslanicima za Glavnu skupštinu bili su Gamulin, Kodl i Senjanović.⁴⁷

Zakon o ovlaštenim inženjerima Kraljevine Jugoslavije usvojen je u listopadu 1937. Zanimljivo je da su u završnim odredbama tada stavljene izvan snage regulative još iz vremena Monarhije poput Naredbe državnog ministarstva br. 36413 od 11. prosinca 1860. i Zakona o inženjerskim komorama iz 1913., ali i Privremene uredbe o komorama i inženjerima iz 1924., Naredba deželne vlade Slovenije iz 1919. i dr. (Sl. 6).

Kako su ekonomske prilike u Dalmaciji bile prilično teške, nije bilo ni investicija te su prilike za inženjere i arhitekate bile loše. Na izvanrednoj skupštini Splitske inženjerske komore 27. ožujka 1938. raspravljalo se o socijalnim pitanjima članova. Za predsjednika Komore izabran je ing. Ž. Dešković, a tom

prilikom predloženo je osnivanje fonda za pomoć i mirovine članova Komore i njihovih obitelji.⁴⁸

Te 1938. u Splitu održan je Kongres UJIA-e na kojemu se raspravljalo o staleškim pitanjima. Inženjerska komora u Splitu 1939. održala je svoju 2. redovnu skupštinu. Komora je brojala 60 članova. Tajnički izvještaj podnio je Feliks Špelac, a inženjer Hranko Smodlaka predložio je da se Komora zauzme za gradnju Koranske željezničke pruge kao sastavnog dijela Unske pruge i najkraće veze Splita sa Zagrebom. Na toj skupštini izabrana je nova Uprava od 12 članova.⁴⁹

Ukratko i za razdoblje od 1919. – 1937. može se zaključiti da je bio vrlo isprepleten odnos između Udruženja jugoslavenskih inženjera i arhitekata i Komore jer nije bio jasno definiran njihov djelokrug rada. Na zakonsku regulativu koja bi regulirala djelokrug rada čekalo se gotovo dva desetljeća, a ubrzo je uslijedio Drugi svjetski rat.

Budući da se politika sve više upletala u strukovno udruženje, ovlašteni inženjeri Zagrebačke i Splitske inženjerske komore sve intenzivnije surađuju. Tako su 1940. pokrenuli *Službeni vjesnik inženjerskih komora banovine Hrvatske* (urednik Stjepan Szavits-Nossan) kao zajedničko glasilo zagrebačke i splitske inženjerske komore. Časopis je izlazio kratko do 1941.

ZAKLJUČAK

Položaj ovlaštenih inženjera i arhitekata u Dalmaciji u drugoj polovici 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća bio je prilično težak*. Zbog perifernog položaja u Monarhiji, sveopće zaostalosti kao i zbog fiktivnog položaja Dalmacije uz Kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, investicije u graditeljstvu bile su vrlo skromne pa je potražnja za ovlaštenim inženjerima bila relativno slaba. Ukoliko je i bilo većih investicija, nisu bili angažirani inženjeri iz Dalmacije već inženjeri iz razvijenijih dijelova Monarhije. Zbog sveopće ekonomske zaostalosti, samo je malom broju osoba iz Dalmacije bilo omogućeno stjecanje visoke naobrazbe, a kada su se zaposlili, veći dio njihova rada odnosio se na osiguravanje egzistencije, a manje na djelovanje u strukovnim udruženjima i civilnim društvima.

Čak i kada je 1913. stupio na snagu Zakon o komorama koji je vrijedio za cijelu Monarhiju, dalmatinski arhitekti bili su u dosta nepovoljnom položaju, jer nisu imali svog predstavnika u Komori u Trstu. Upravni odbor Komore bio je politički (ne stručno) osmišljen, što je otežalo rad same Komore. Iako

su u Upravnom odboru trebali biti predstavnici Talijana, Nijemaca i Slavena, predstavnika Slavena nije bilo. Za sada je nepoznato tko je od dalmatinskih arhitekata bio angažiran u Komori inženjera i arhitekata u Trstu do 1918.

U razdoblju između dva svjetska rata zabilježen je vrlo isprepleten odnos između Udruženja arhitekata i Komore do 1924. (Privremena uredba) odnosno do 1937. kada je donesen Zakon. Dalmatinski inženjeri i arhitekti potpali su pod Komoru u Ljubljani, a ne u Zagrebu. Iako su splitski inženjeri i arhitekti bili vrlo aktivni u UJIA-i, mali broj njih evidentiran je u Komori u Ljubljani. Važeća regulativa nije jasno razgraničavala odnos između UJIA-e i Komore, te su gotovo svi inženjeri i arhitekti iz Dalmacije bili članovi UJIA-e, a ne Komore.⁵⁰

Analizirajući sakupljene odnosno dostupne podatke, može se zaključiti da su dalmatinski inženjeri i arhitekti bili svjesni političkih prilika, a time i problema djelovanja u strukovnim udruženjima. Stoga su dalmatinski inženjeri i arhitekti bili aktivniji u Društvu inženjera i arhitekata nego u Komori inženjera i arhitekata, kao strukovnom udruženju.

Napomena:

Ovaj rad izrađen je u sklopu Znanstvenoistraživačkog projekta 2032-HERU / 2014.-2018. / Hrvatske zaklade za znanost Urbanizam naslijeđa – Urbanistički i prostorni modeli za oživljavanje i unapređenje kulturnoga naslijeđa, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

* Na nesebičnoj pomoći za sakupljanje dokumentacije za pisanje ovog članka veliku zahvalnost dugujem gđi Ivanka Kuić iz Sveučilišne knjižnice u Splitu koja mi je omogućila uvid u meni nedostupnu dokumentaciju. Za pomoć zahvaljujem i gđi Hani Mladineo iz Državnog arhiva u Splitu, kao i gospodinu Stanku Piploviću na brojnim podacima i savjetima. Bez njihove pomoći članak bi na mnogim mjestima bio manjkav.

BILJEŠKE

¹ Bogo Zupančić: *Ljubljanska inženjerska zbornica 1919-44*. Ljubljana 2013.

² Marijan Brezinščak: *Hrvatska inženjerska udruga, prilog proslavi 115. obljetnice 1878-1993*. Zagreb 1993.; Zlatko Jurić: *Školovanje arhitekata i graditelja prije osnivanja Tehničke visoke škole (do 1919. godine)*. Zagreb 2000., <http://www.arhitekt.unizg.hr/fakultet/DocLib/Povijest.aspx>; Zlatko Jurić: *Školovanje graditeljskih obrtnika i poduzetnika u Hrvatskoj i Slavoniji od 1850. do 1918. godine*. Prostor, Zagreb, 9/2001., br. 22, 119-137; Zlatko Jurić: *Strukovni naslovi u arhitekturi i graditeljstvu u Hrvatskoj i Slavoniji od 1870-ih do 1918. godine*. Radovi Instituta za povijest umjetnosti, 26/2002., br. 26, 149-159; Branko Vujasinović: *Povijesni pregled građevne službe u hrvatskoj od 1770. do 1918*. Građevni godišnjak $\frac{3}{4}$, Hrvatski savez građevinskih inženjera, Zagreb 2004., 343-562, i Krešimir Galović: *Klub Hrvatskih arhitekata u Zagrebu 1905 – 1914, povijest kluba*. Zagreb 2010.

- ³ Stanko Piplović: *Prvo društvo inženjera i arhitekata u Dalmaciji*. Kulturna baština, Split, 13/1982, br. 13, 104-111; Stanko Piplović: *Školovanje graditelja u Dalmaciji tijekom 19. stoljeća*, Historijski zbornik, Zagreb, XLIII/1990, br. 1, 87-98; Stanko Piplović: *Izgradnja Splita između svjetskih ratova*. Split, 2008.; Stanko Piplović: *Izgradnja Splita u XIX. stoljeću*, Split 2015.
- ⁴ Bogo Zupančić, navedeno djelo.
- ⁵ Saša Serše: *Pooblašteni civilni inženjeri na Krajskem (do leta 1918)*, *Arhivi, Ljubljana*, XVII/1994, br. 17, 74-76.
- ⁶ Skupni pojam „civilni tehničari“ koristi se za sve inženjere.
- ⁷ *Naredba kr. hrv-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove kojom se izdaju propisi, tičući se ovlaštenja civilnih tehnikah za izvršavanje mjerništva* (1877). Sbornik zakonah i naredabah valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju, komad XXVII, od 26. veljače 1877. br. 15660 od god. 1876.
- ⁸ Zlatko Jurić, 2000., navedeno djelo; Zlatko Jurić, 2001, navedeno djelo, Zlatko Jurić, 2002, navedeno djelo.
- ⁹ *Naredba kr. hrv-slav.-dalm. zemaljske vlade*, 1877. navedeno djelo
- ¹⁰ Branko Vujasinović, 2004, navedeno djelo.
- ¹¹ Branko Vujasinović, 2004, navedeno djelo.
- ¹² Branko Vujasinović, 2004, navedeno djelo.
- ¹³ Branko Vujasinović, 2004, navedeno djelo.
- ¹⁴ *Zakon kojim je uveden gradjevni pravilnik Kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju 15. veljače 1886*. Sbirka pokrajinskih zakona dalmatinskih, Narodni list, Zadar 1887.
- ¹⁵ *Zbornica inženirjev južne Austrije v Trstu*. Slovenski narod, Ljubljana, XLI/1908, br. 143, 2-3, od 22. juna 1908; *Zbornica inženirjev južne Austrije*. Edinost, Trst, XXXIII/1908, br. 172, 2, 23. juna 1908.; Bogo Zupančić, 2013. navedeno djelo.
- ¹⁶ *Naredba bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 31. ožujka 1911. br. III/c 1070. kojom se uređuje djelokrug civilnih tehnika i postupak glede njihovog ovlašćivanja*. Sbornik zakonah i naredabah, 1911, V-51, 365-383/438.
- ¹⁷ *Vijesti hrvatskog društva inženjera i arhitekata u Zagrebu i društva inženirjev u Ljubljani 1912*. Dan – neodvisen političen dnevnik, Ljubljana, 1/1912, br. 252, 2 od 9. septembra 1912.
- ¹⁸ *Zakon od 2. januara 1913. kojim se osnivaju inženjerske komore*. List državnih zakona kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vijeću, vol. XXXIX/1913, komad II, str. 5-8.
- ¹⁹ *Naredba ministarstva za javne radnje u dogovoru s ministarstvom unutarnjih posala od 14. maja 1913. koja vrijedi za kraljevinu Dalmaciju, vojvodinu Kranjsku, margrofoviju Istru, pokneženu grofoviju Goricu i gradišku i za grad Trst s njegovim područjem, a izdaju se njome odredbe za izvršavanje zakona od 2. januara 1913. kojim se osnivaju inženjerske komore*. List državnih zakona kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vijeću, vol. XXXIX/1913, komad 87, str. 308-311.
- ²⁰ *Inženjerska komora v Trstu*, Edinost, Trst, XXXVIII/1913, br. 239, 3, 23. augusta 1913.
- ²¹ D. Gustinčić: *Inženjerska zbornica za Primorsko, Kranjsko in Dalmaciju*. Slovenski narod, XLVII/1914, br. 111, 2, 16. maja 1914.
- ²² Bogo Zupančić, 2013., navedeno djelo, 21.
- ²³ *Oglas br. VI 11277 ex 1917*. Objavitelj Dalmatinski, Zadar, br. 23:1, 21. ožujka 1917.
- ²⁴ Stanko Piplović, 1982., navedeno djelo; Stanko Piplović, 2015., navedeno djelo.

- ²⁵ Stanko Piplović, 1982., navedeno djelo, 105.
- ²⁶ Stanko Piplović, 1982., navedeno djelo, 106.
- ²⁷ *Društvo inženjera i arhitekata u kraljevini Dalmaciji*. Srpski tehnički list, Beograd, 23/1912, br. 24/25, 188.
- ²⁸ Petar Senjanović: *Narodnoogospodarstveni i socijalni ciljevi novijih gradjevnih i stanbenih uredaba*. Split, 1911.
- ²⁹ *Društvo inženjera i arhitekata u kraljevini Dalmaciji*. Srpski tehnički list, Beograd, 23/1912., br. 29, 222-226.
- ³⁰ Stanko Piplović, 1982., navedeno djelo.
- ³¹ *Naredba deželne vlade za slovenijo br. 593., naredba celokupne deželne vlade za slovenijo s katero se v zmislu zakona z dne 2. januarja 1913. drž. zak. št. 3 ex 1913, izdajajo določila za ustanovitev inženjerske zbornice v Ljubljani. Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca*. Uradni list deželne vlade za Slovenijo, Vol. I./1919, br. 132, 476-476, 13. augusta 1919.
- ³² *Zapisnik vanredne glavne skupštine UJIA održavane 27. i 28. septembra 1919 u Beogradu*. Tehnički list, Zagreb, 1/1919, br. 7, str. 77-85; *Pravilnik za rad UJIA*. Tehnički list, Zagreb, 1/1919, br. 8, 96-100.
- ³³ *Imenik članova Udruženja inženjera, arhitekata i geodeta u Splitu*. Tehnički list, Zagreb, 1/1919, br. 4, 51-53.
- ³⁴ Erlad Marki: *Splitska sekcija UJIA*. Tehnički list, Zagreb, 1/1919. br. 5, 62-63.
- ³⁵ *Sekcija Split UJIA Novi Upravni odbor*. Tehnički list, Zagreb, 2/1920, br. 5-6, 59.
- ³⁶ Petar Senjanović: *Nove dalmatinske željeznice i splitska luka*. Tehnički list, Zagreb, 1/1919, br. 6 od 15. X. 1919.; Petar Senjanović: *Naši izlazi na more: i Dalmaciju ili na Neum – Klek* (jedan odgovor). Split 1920.; Petar Senjanović: *Željeznička konferencija u Beogradu*. Tehnički list, Zagreb, 2/1920, br. 11-12, 107-110.
- ³⁷ Kruno Musanić: *Splitska sekcija udruženja JIA*. Tehnički list, Zagreb, 1/1919, br. 10, 124.
- ³⁸ *Honorarne odredbe: za sve tehničke radove inženjera, arhitekta i geometara, Udruženje jugoslovenskih inženjera i arhitekta – sekcija Ljubljana*. Ljubljana, 1924.
- ³⁹ *Privremena uredba o osnivanju inženjerskih komora u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, 1924*. Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Beograd, Vol. VI/1924, br. 245, 1-4.
- ⁴⁰ *Privremena Uredba o osnivanju Inženjerskih Komora u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca*. Tehnički list, Zagreb, 6/1924, br. 23, 320-322.
- ⁴¹ Stanko Piplović, 200., navedeno djelo, 393.
- ⁴² Marijan Brezinščak, 1993., navedeno djelo, 101.
- ⁴³ *Honorarne odredbe: za sve tehničke radove inženjera, arhitekta i geometara, 1924*, navedeno djelo.
- ⁴⁴ Bogo Zupančić, 2013., navedeno djelo, 43.
- ⁴⁵ Stanko Piplović, 2008., navedeno djelo, 393.
- ⁴⁶ Bogo Zupančić, 2013., navedeno djelo, 50.
- ⁴⁷ Stanko Piplović, 2008., navedeno djelo, 394.
- ⁴⁸ Stanko Piplović, 2008., navedeno djelo, 394.
- ⁴⁹ Stanko Piplović, 2008., navedeno djelo, 395.
- ⁵⁰ Erlad Marki: *Splitska sekcija UJIA*. Tehnički list, Zagreb, 1/1919, br. 5, 62-63; Kruno Musanić: *Splitska sekcija udruženja JIA*. 1919, navedeno djelo.

LICENSED ARCHITECTS AND PROFESSIONAL ASSOCIATIONS IN DALMATIA
BEFORE 1941.

Summary

This paper addresses the link between licensed architects and professional associations in Dalmatia from their early days to the onset of the Second World War. In order to provide sufficient understanding of the topic, the author starts with a brief description of the state of the construction industry at the time and then defines valid regulations for establishing professional associations of engineers and architects. Finally, the author discusses activities and projects that were, at the time, conducted by licensed architects in Dalmatia.

After defining legal framework for different historical periods, the author attempts to establish connection between professionals and the possibility of their active memberships in professional building associations in Dalmatia. Similarly, the author tries to define the seats of a number of different professional associations in Dalmatia.

Licensed architects and engineers in Dalmatia were in a rather difficult position in the second half of the 19th and the first half of the 20th centuries. Dalmatia was a remote and underdeveloped region with a low investment rate and, thus, the demand for professional services was rather low, which also had negative effects on construction industry. Not many local architects were commissioned for building projects, and, if any had been started, architects from other parts of the Monarchy would be employed. Due to poverty, the access to higher education was limited. Only a small number of young men could afford to be educated. After graduation, their focus was on securing a mere survival and not on joining a professional association.

Even when the law on professional chambers came into effect in 1913, the position of the Dalmatian architects remained unfavourable, because they did not have a representative in the Chamber in Trieste. The Chamber board consisted of politically fit individuals, which impeded its activities. The Slavs did not have their representative on the board and it remains unknown whether any of the Dalmatian architects was elected as a board member before 1918.

In the period between the two world wars there was a connection between the association of architects and the Chamber. It was recorded for the years 1924 (the temporary law was in effect) and 1937. It was in 1937 that the Law was put into effect. The Dalmatian engineers and architects belonged to the Ljubljana Chapter and not to the Zagreb Chapter. Engineers and architects from Split were active members of UJIA and not many of them were registered as the Ljubljana Chapter members. There was no clear distinction between the Chamber and the UJIA and almost all the engineers and architects from Dalmatia were members of UJIA.

According to the analysis of the available research data, the following conclusion has been made: the Dalmatian engineers and architects were well aware of the political issues at the time, which affected their professional activities within professional associations. Therefore their activities were more significant in relation to the Association of Engineers and Architects than in relation to the Chamber of Engineers and Architects.

Engineers and architects in Dalmatia did not have much influence on the activities of professional associations. They were more active in the Association of Engineers and Architects than in the Chamber, because its activities were reflective of political demands.

SBORNIK

ZAKONAH I NAREDABAH,

valjanih za kraljevinu

HRVATSKU I SLAVONIJU.

Godina 1877.

Komad XXVII.

Izdan i razposlan dne 27. listopada 1877.

Br. 60.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove
od 26. veljače 1877. br. 15660. od god. 1876.,
kojom se izdaju propisi, tičući se ovlašćivanja civilnih tehnikah za izvršivanje mjerništva.

Obćenite ustanove.

Izpitani i zapriseženi, ter po vladi ovlašteni civilni tehničci dijele se na 4 razreda :

- a) civilni inžiniri za sve gradjevne struke i geometričke radnje,
- b) arhitekti, u koliko oni kao takovi bez tjeranja graditeljskoga obrta služuju,
- c) gradjevni mjernici i
- d) mjernici i zemljomjeri.

Svi tehničci, koji žele ovlašteni biti, dužni su u tu svrhu dokazati svoje osposobljenje, ter će prema tomu u jedan od gornjih razredah uvršćeni biti i to :

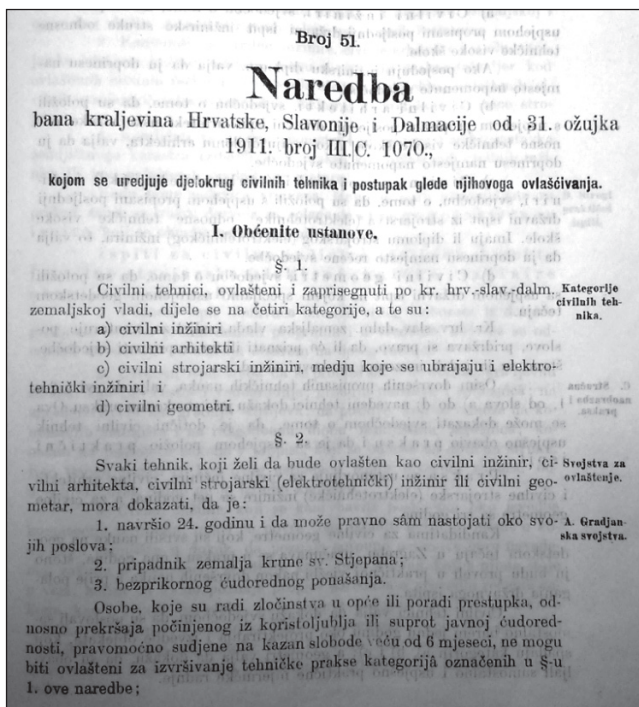
- a) civilni inžiniri dužni su dokazati, da su nauke izučili na kojoj politehničkoj školi n. pr. u tuzemstvu u Beču, Pragu, Gradcu i t. d. ili pako na inozemskom kojem učilištu.

Potrebno je znanje od prilike ovo :

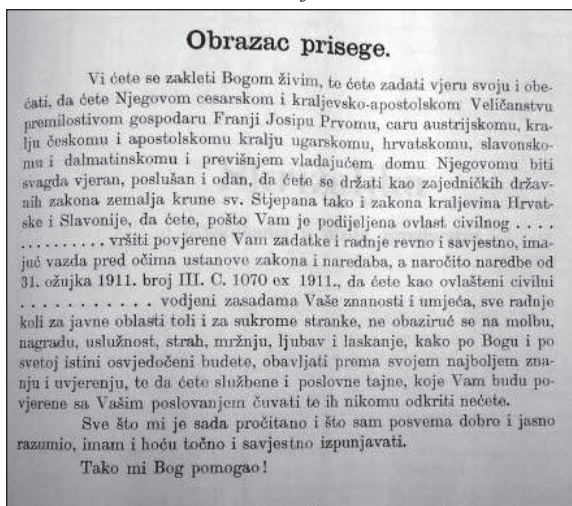
pripravni nauci, koji se u obće traže od onih, koji dolaze na tehnička učilišta ;

102

Slika 1. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove kojom se izdaju propisi, tičući se ovlašćenja civilnih tehnikah za izvršivanje mjerništva, 1877.

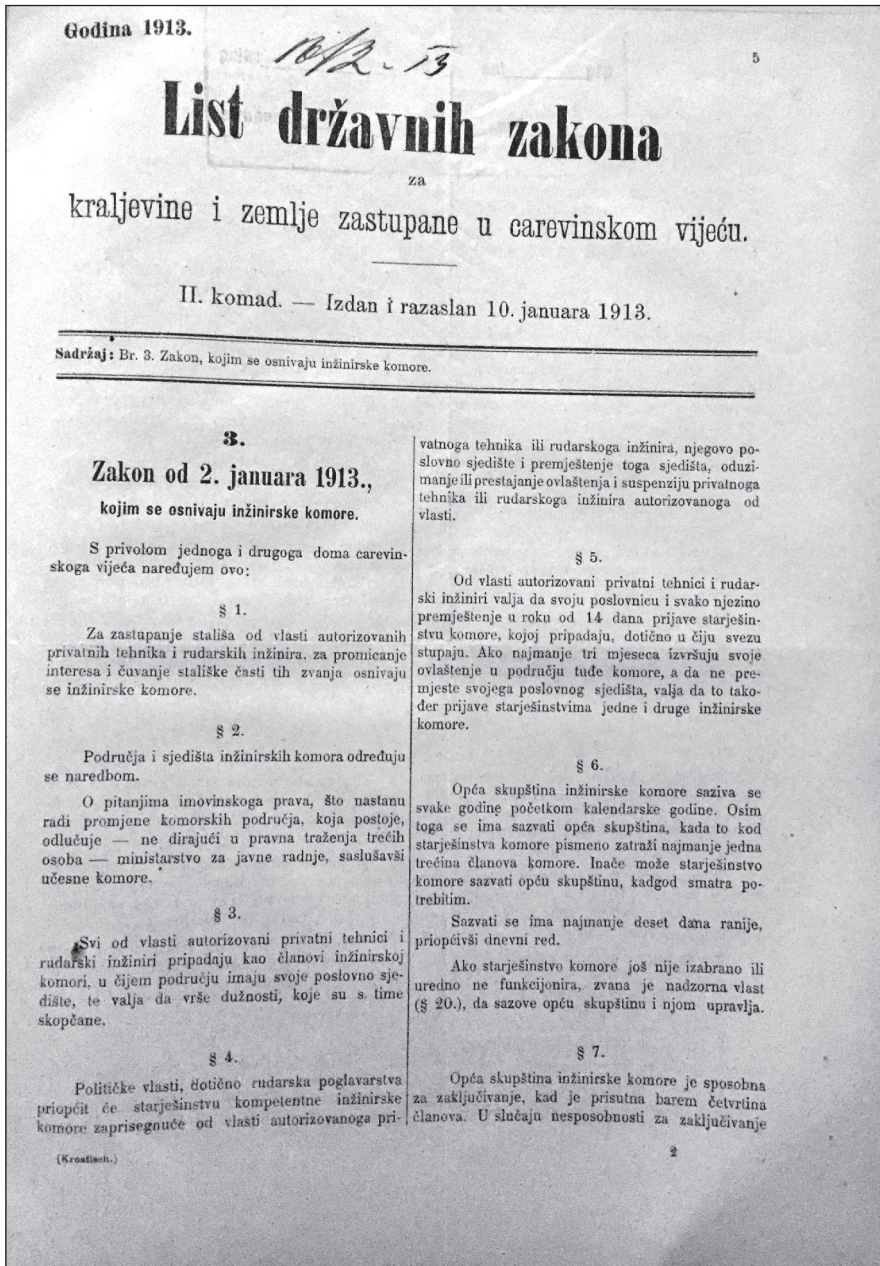

Slika 2. Naredba bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 31. ožujka 1911. br. III/c 1070. kojom se uređuje djelokrug civilnih tehnika i postupak glede njihovog ovlašćivanja, 1911.

Slika 3. Obrazac prisege ovlaštenog inženjera iz Naredbe iz 1911.

Slika 4. Zakon od 2. januara 1913. kojim se osnivaju inženirske komore, 1913.

СЛУЖБЕНЕ НОВИНЕ

КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

23. октобра, субота, у Београду

Година VI — 1924. — Бр. 245 — LI

„СЛУЖБЕНЕ НОВИНЕ“ излазе свакога дана, осим недеље и празничних дана. — Година је претплата: за Краљевину 300 динара, а полугодина 150 динара. За иностранство: 350 франка годишње, а за пола године 175 франка. Претплата се може уплатити напред на две године. За иностранство примају претплату и све поште. — За службене и приватне огласе ваља се по утврђеној тарифи. Претплата, огласи и новачи шаљу се непосредно Благодјелци Српске Штампарнице. Рукописи ваља се уредничком „Службених Новина.“ Они се не враћају. Приватна издавања нису се враћају се. — Уредничко и издавачко „Службених Новина“ излазе се у Државној Штампарници. — Појединачни бројеви продају се по 1-50 динара од табачке Телефон Управника 1204. Телефон Уредничтва 1255. Телефон Штампарнице 45.

СЛУЖБЕНИ ДЕО

ДОПУНЕ РЕШЕЊА МИНИСТАРСКОГ САВЕТА о регулисању додатка на скупоћу активних државних службеника

Решењем Министарског Савета ДРБр. 112200. од 8. октобра 1924. године извршене су следеће допуне решења Министарског Савета ДРБр. 42300. од 17. априла ове године допуњеног решењем ДРБр. 53500 од 17. маја ове године, а којим се решењем регулишу додаци на скупоћу активних државних службеника:

У члану 5.

тачка 1. —: после заграде у којој су набројана Одељења Касационог Суда а пре тачке и запете ставити: „и врховне шеријатске судије“.

тачка 2. —: пре друге запете убацили: „као и шеријатских судова“; а одмах после треће запете: „заменици државних надодветника у Сарајеву и Загребу“; при крају исте алинеје а после речи судјски додатка ставити запету и додати: „секретари Министарства Правде, судски чиновници Одељења Министарства Правде у Сарајеву, Загребу, Љубљани, Сплиту и Новом Саду од VII групе I категорије па на више, ако имају судјски практични испит или су на то место дошли са положаја судјског“; на крају садашње 2. тачке истога члана додати нову реченицу, која да гласи: „Судским прислушницима, судским писарима (дипломираним правницима) и шеријатским вежбањима припада на име овог специјалног додатка по 200— (две стотине) динара месечно“. На крају првог става тач. 3. истога члана додати нову реченицу, која да гласи: „Писарима Генералне Дирекције Државног Правобраништва припада на име овог специјалног додатка по 200— (две стотине) динара месечно“.

У члану 6.

Да други став гласи овако:
Исти специјални додатка добијају Генерални Директори Државних Железница, Пошта и Телеграфа и Дирекције Државног Рачуноводства.

У члану 7.

У ставу првом истога члана, у заградни, после речи Министарства Иностранних Дела додати: „Шефа Одељења за Извршење Међународних Уговора и шефа Одељења за Штампу“, а одмах испред завршене заграде, после речи штета, ставити за-

пету и додати: „директора, његовог помоћника и начелнике Одељења Дирекције Речних Саобраћаја“.

Ове допуне важе почев од 1. новембра 1924. године.

ДРБр. 112200.
16. октобра 1924. год.
у Београду.

Министар Финансија,
Д-р М. Спахо, с. р.

Министарски Савет у седници својој од 8. октобра 1924. год. усвојио је предњи предлог Господина Министра Финансија и одобрава, да се по њему у свему и поступи.

Председник Министарског Савета,
Љуб. М. Давидовић, с. р.

(Следећу потпису осталих Министара)

МИНИСТАРСКОМ САВЕТУ

На основу чл. 118. Финансијског Закона за 1924/25. годину члост ми је поднети привремену Уредбу о оснивању Инжињерских Комора у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца с молбом да је Министарски Савет извољит усвојити и одобрити.

Министар Грађевина,
Д. Пећин, с. р.

ПРИВРЕМЕНА УРЕДБА о оснивању Инжињерских Комора у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца.

Члан 1.

На подручју виших грађевинских установа Министарства Грађевина, оснивају се Инжињерске Коморе, које носе име по седишту у коме су.

Члан 2.

Задатак ових Комора јесте: да се старају за заштиту интереса својих чланова, да чувају њихове чести и угледа; да се баве решавањем свих односа и питања, која пропадају на деловања у приватној пракси ових овлашћених инжињера и архитеката, који су чланови дотичне коморе.

Члан 3.

Послове инжињерских комора обављају њихове Управе и Скупштине.

Члан 4.

Као представник свију инжињерских комора оснива се „Главна Управа Инжињерских Комора“ са седиштем у Београду, а са задатком да решава

Slika 5. Privremena uredba o osnivanju inženjerskih komora u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, 1924.

СЛУЖБЕНЕ НОВИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

13 октобар, среда, у Београду

Година XIX — 1937 — Број 232 LXVIII

„СЛУЖБЕНЕ НОВИНЕ“ излазе сваког дана, осим недеље и празничних дана. — Годишња је претплата: за Краљевину 400 динара, а полугодишња 200 динара. За иностранство годишње 350 франака, а за пола године 175 франака. Претплата се полаже унапред најмање за пола године. За иностранство примају претплату и све поште. — За службене и приватне огласе плаћа се по утарњеној тарифи. Претплата, огласи и новац шаљу се непосредно Благавни Државне штампарије Бранкова улица бр. 32. Број чековног рачуна код Поштанске штедионице 56.080. Рукописи се шаљу Управи Државне штампарије. Они се не враћају. Управа и експедиција „Службених новина“ налазе се у Бранковој улици број 20. Поједини бројеви продају се по 1 динар од табака.

Телефон управника 20427
Телефон Благавне 20129

Телефон Уредништва 20428
Телефони Штампарије 20426, 20490 и 27305

СЛУЖБЕНИ ДЕО

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
ПЕТРА II
ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ И ВОЉИ НАРОДНОЈ
КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ
ОБЈАВЉУЈУ, ДА СУ

НАРОДНА СКУПШТИНА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
САЗВАНА УКАЗОМ ОД 15 ОКТОБРА 1936 ГОДИНЕ У РЕДОВАН САЗИВ ЗА 20 ОКТОБАР 1936 ГОДИНЕ НА СВОМ ХЛЈ РЕДОВНОМ САСТАНКУ, ОДРЖАНОМ 18 МАРТА 1937 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ, И

СЕНАТ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
САЗВАН УКАЗОМ ОД 15 ОКТОБРА 1936 ГОДИНЕ У РЕДОВАН САЗИВ ЗА 20 ОКТОБАР 1936 ГОДИНЕ, НА СВОМЕ ХVII РЕДОВНОМ САСТАНКУ, ОДРЖАНОМ 7 ЈУЛА 1937 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ, РЕШИЛИ И ДА СМО МИ ПОТВРДИЛИ И ПРОГЛАШУЈЕМО:

ЗАКОН

О

ОВЛАШЋЕНИМ ИНЖЕЊЕРИМА

који гласи:

ГЛАВА I

Овлашћени инжењери и подела на струке

§ 1.

За овлашћеног инжењера сматра се лице које је по овом Закону а на основу стечене теоријске и практичне спреме добило овлашћење за оба-

вљање инжењерске праксе и као такво уведено у списак овлашћених инжењера.

§ 2.

(*) По струкама овлашћени инжењери деле се на:

- 1) овлашћене грађевинске инжењере,
- 2) овлашћене инжењере за архитектуру,
- 3) овлашћене културнотехничке инжењере,

Slika 6. Zakon o ovlašćenim inženjerima, 1937.